

Slovenske glose

Ivan Pregelj

1.

Ponoči je izruval vihar samotno drevo sredi polja. Mirno, kakor truden potnik, leži na rosni ledini, toplo nagnjeno v svoje košato zelenje kakor v vzglavje.

Šel si mimo in si videl. Nisi trpel. Kako bi? Vihar je bil pač, hudomušni potepenec. Setvam je razgaljal nedrija in se pojal vriskajoč mimo. Pa je pograbil še drevesu v kuštravo glavo. Ko je škodo videl, se je potuhnil za breg in log...

Šel si mimo še enkrat in si videl drugače. V mozeg in dušo so te zbolele strahotno razgaljene korenine, kričeče bolno v jarko luč. Bolela je kakor globoka rana rupa, odkoder se je bilo iztrgalo drevo. Imel si boleost živega, okrnjenega telesa: rano in odtrgani ud. Videl si, da bo drevó umrlo...

Pa je zdaj takó pri nas, kakor da leži na tisoče izruvanih božjih dreves. Pa kje smo, ki to vemó, ki to objokujemo? Kje je med nami en sam, da je umrl, kakor gotovo bo umrlo drevó?...

Izruvanci od Soče! Prokletu plitko je padlo naše seme ob Soči v zemljó! —

2.

Preko Sorškega polja kar počez sem šel od Šmartna na Retéce. Od desne mi je šla jesenska južna, od leve mi je Jenkov spev zavel. Tako sem srečal brezo, samotno drevo...

Če še kaj čutiš, ko Jenkove pesmi bereš, umej! Nisem rekel, da je v svojem »obrazu« o brezi vso življenje bridkost občutil — on sam. Rekel bom, da bi se mogel roditi človek, ki bi bil od rojstva do smrti ves — sam. Nisem rekel: glej, umrl bi, kadar bi bil v širokem življenju ves sam. Rekel bom: kakor gotovo bom umrl, t a k r a t bom sam!

Če še kaj čutiš, ko Jenkove pesmi bereš, umej! Vsak dan znova se vprašujem, čemu sem še tu.

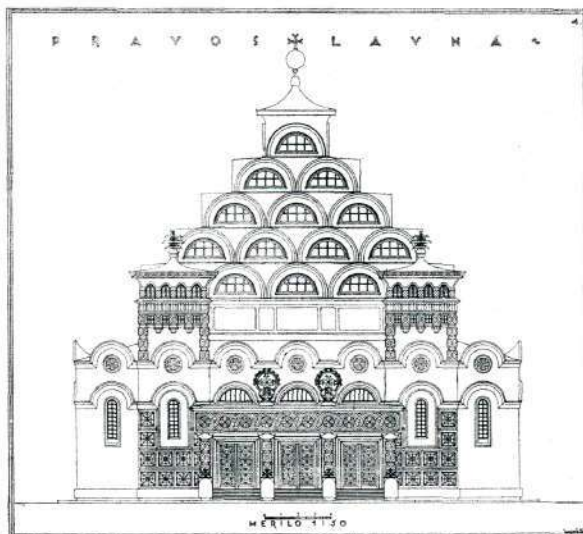
Tako sam, tako strašno sam!

3.

Trpel sem:

»Mati Slovenija! Umiraš li?«

Kakor samotna breza v tujem sveti, brez sestrá, brez družic. Samotna, sama od včeraj, od danes, od jutri.

Vurnikova škola: Zunanjščina pravoslavne cerkve

Odgovorilo mi je iz svetih tal:

»Saj ni vse v času!«

Tedaj sem vedel in bom verjel do zadnjega:

»Zemlja ne umira!«

4.

Pa je stopil predme veliki Cinik in je dejal:

»Črtomir. Ha! Ali ga ni tvoj lastni brat v o l k o d l a k a nazval?«

Premagal sem skušnjavca:

»Bilá je mladega pevca m l a d a objest!«

Govoril je oni v drugo, z besedo slovenske balade iz polpreteklih let:

»Črtomir. Iz vodé pač, iz moči duha pa ni vzšel — kristjan!«

Odgovoril sem:

»Nikoli noben star razumar še ni čudeža božjega umel!«

Še je nadlegoval zapeljivec:

»Črtomir. Tvoja in tvojih prilika je pa le! Orožje vas ne zmore. Zmora vas zgovorna ženska modrost!«

Pa sem se res moral braniti iz t u j e g a duha:

»Das ewig Weibliche!«

5.

Tudi šala je bridkost in je moje bridkosti še ena modrost.

V nedeljo, na deželi, na narodni slavnosti v gostilni. Kakor so naše narodne slavnosti gostilniško-nedeljska radost. Slavnostni govornik slovesen. Skratka poet. Domovino

milo je z besedo ljubil, molil in pel. Vsi, ki smo čuli, smo ljubili, molili, peli.

»Slovenija... Sveta... Edina... Tebi... naše duše... Tebi... srca naša... Tebi... zadnjo kapljo naše krvi...«

Pobožnost je vzela govorniku glas. Tedaj: sredi solnčnega poldne kakor popolnoči ob treh, nenadoma, blizu, ostro, zategnjeno, petelinji klic...

»In šel je Peter ven in se bridko zjokal.« (Luka 22, 62.)

Trojen obisk

Silvin Sardenko

Pri materi

Tja na poljê, na ravno poljê,
ven na posavsko pojdem poljê;
tiho na grob, na materin grob
zjokam srce iz težkih tesnob.

Mati, o kaj sva bila midvâ
le za bridkost rojena oba?
Kaj da se mora nama povsod
v trnje zaviti sleherna pot?

Ali se tam, nad zvezdami tam,
časi lepí obetajo nam?
Ali je zor za Šmarno gorô
sel, ki pošilja ga nam nebo?

V tebi je molk, ob tebi je smeh —
kakor v nekdanjih ljubljenih dneh.

Pri bratu

Tja na šentvidske njive hitim.
Ivan počiva. Dobro je z njim.
»K jaselcam vstani! Greva po mah?
Mene je v gozdu samega strah.« —

»Ali še vedno jasli gradiš?
Čas je, da stešeš težek si križ.« —
»Jasli še vedno. Križ so, seve,
križ so stesali že mi ljudje.« —

»Luč se iz večne Luči rodi:
Ali so slepe tvoje oči?« —
»Luč je rojena! — To je moj križ:
Zanjo gledalcev več ne dobiš!« —

V tebi je mir, ob tebi je mir:
nisi ne pevec, niti pastir.

Pri pevcu

Glej, na grobu tvojem sem, Prešeren:
nanj položil očenaš sem veren.

»Mir in med se zлива v grobnem spanju —
kaj mi hočeš v tistem domu v Kranju?«

Pesmi v srcu ti neiztrohnênem,
kakor jih ne najdem več v nobenem.

»Kak godi se pevcem v tvojem času?
Kakšne so pomladi na Parnasu?«

Malo je vodnjakov, mnogo korcev;
malo pesmi, mnogo stihotvorcev.

»Daj uho na vabo toplim dihom
in boš srečal se z nebeškim stihom;
daj oči, da rosa jih umije,
in boš videl rožo poezije;
daj obraz pod jasne solnčne žarke,
in ne boj se steze-samotarke.«

V srcu slišim nove melodije,
novo solnce v moji duši sije;
le bojim se, da utihne pesem,
da ugasne ogenj, zanj se tresem,
ko čebela plaha pred vremenom
v panj povrača s sladkim se bremenom.

Eno dopoldne

(Poglavje iz »Mladosti«)

Ksaver Meško

Sredi v Štefanovih lepih sanjarijah o prejšnjem dnevu krepko zazvoni. Tovariši ropotaje beže v klopi. Štefanu naglo oblede in se porazgube vse lepe slike, kakor splašene ptičke sfrfotajo sanjarije iz sobe in se porazgube v nedogledne daljave. Pričenja se trda resničnost.

Štefan naglo pripravlja pero. Ker sedi tik pred katedrom, mu je poverjen častni, dasi časih ne preprijetni posel, da podaja gospodom profesorjem pero, da jim nosi zvezke v konferenčno sobo, da prinaša v šolo in odnaša nazaj v fizikalični kabinet instrumente in potrebščine za fizikalične poizkuse.

Latinščina — nič hudega. Julius Cezar je prijeten mož.

Nemščina — šolska naloga. Profesor zre vso uro skozi okno na dvorišče in na hiše onstran dvorišča, si gladi brado, briše in popravlja ščipalnik. Le prehitro mine ura.